

SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

Samhällsvetenskapliga fakulteten

Toni Ilievski
Fakultetssekreterare
Diarienummer GU 2021/786

Socialdepartementet
S2021/02397

Författningsförslag i promemorian Barnets bästa när vård enligt LVU upphör

Samhällsvetenskapliga fakulteten (SAMFAK) har ombetts att ge synpunkter gällande författningsförslag i promemorian Barnets bästa när vård enligt LVU upphör.

SAMFAK önskar framföra följande synpunkter på förslagen:

9.2.1 Ett självständigt rekvisit om barnets bästa bör inte införas vid bedömning av om vård enligt LVU ska upphöra

Kommentar: Vi ställer oss bakom utredarens bedömning om att barns bästa inte ska införas som ett enskilt rekvisit. I överensstämmelse med vad som anges i LVU, anser vi att barns bästa ska vara avgörande vid beslut. Samtidigt håller vi med om vi att det är en oprecis bedömningsgrund som öppnar upp för subjektiva tolkningar av vad som är barnets bästa. Det kan göra att bedömningar i relation till barns bästa som självständigt rekvisit blir väldigt varierande och därmed inte rättssäkra. Dessutom uppfattar vi att erfarenheterna som framkommer i utredningen visar att det, på grund av att det går emot annan rättslig reglering, är svårt att få igenom beslut i linje med ett rekvisit om barns bästa. Det tolkar vi som att även om barns bästa skulle införas som ett självständigt rekvisit skulle det riskera att bli svårt att tillämpa. Samtidigt bör det uppmärksammas att det finns en risk att föräldrars rätt prioriteras före barns bästa. Vi menar därför att frågan om hur det kan undvikas bör fortsätta

utredas/uppmärksammas. I förslaget framförs flyttningsförbud och överflyttning av vårdnaden som en möjlighet att tillgodose barns behov och barns bästa men det kan trots det vara viktigt att fortsätta utreda och följa upp hur det fungerar i praktiken.

9.3.1 Förändringarna ska vara varaktiga och genomgripande för att vård enligt 2§ LVU ska kunna upphöra

Kommentar: Vi ställer oss bakom förslaget. Det är positivt att stärka tryggheten för barn genom en bestämmelse om att vården inte kan upphöra förrän de omständigheter som föranledde vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt. Det är bra att socialnämnden här får ett tydligt incitament att göra en grundlig bedömning av att förändringen ”inte skall vara tillfällig, och att den bör bedömas bestå över en längre tidsperiod och ha en mer permanent karaktär”(s 74), innan nämnden fattar beslut om vårdens upphörande. Vi håller med om att det är viktigt, både för barn och för vårdnadshavare, att vården måste ha förändrats på ett ”varaktigt och genomgripande sätt” Att förutsättningarna för vårdens upphörande beskrivs så tydligt som möjligt är positivt.

Vi menar att förslaget till ny lagtext är bra, men att det ändå kan vara svårt att avgöra vad som utgör en ”varaktig och genomgripande förändring”. Här kan det behövas tydliga anvisningar till nämnden om vad som skall ingå i en sådan bedömning och vilka kriterier som ska uppfyllas. Det bör även tydliggöras att det både är vårdnadshavarnas situation och barnets behov och bästa som skall bedömas.

9.4.1. En skyldighet för socialnämnden att överväga flyttningsförbud vid övervägande eller prövning av upphörande av vård bör införas

Kommentar: Vi ställer oss bakom förslaget. Det är positivt att nämnden skall ha en skyldighet att överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud när det görs en prövning om vården skall upphöra, och att detta gäller både vård enligt LVU och enligt SoL. Det kan inte vara till någon nackdel för barn att ett sådant övervägande alltid görs i samband med överväganden eller omprövning om vården skall upphöra.

Vi konstaterar också att ett beslut om flyttningsförbud fortfarande skall omprövas var tredje månad. Det innebär att ett sådant beslut ger nämnden en möjlighet att ytterligare utreda omständigheterna kring barns återförening med föräldrarna. Ett flyttningsförbud kan dock inte vara en lösning på en oenighet mellan föräldrar och nämnd vad gäller de omständigheter som föranledde vården, och om de har förändrats ”på ett varaktigt sätt”. Tre månader är att anse som en relativt kort tid, om just ”varaktigheten” i förändringen i föräldrarnas förhållanden skall bedömas. Det faktum att beslutet skall omprövas redan efter tre månader, kan dessutom upplevas som en stor osäkerhetsfaktor för barn som är placerade i familjehem.

9.4.2. Kunskapsstöd i fråga om tillämpning av flyttningsförbud

Kommentar: Vi ställer oss bakom utredarens bedömning. Det är, enligt vår mening, bra att Socialstyrelsen får i uppdrag att öka kunskapen om flyttningsförbud, och att ta fram ett stöd inför ansökan om ett sådant. Dock är vi tveksamma till antagandet att bristande kunskap är ett skäl till att det görs få ansökningar om flyttningsförbud. För att få en uppfattning om vilka orsakerna är samt vilken kunskap som behövs, kan det vara önskvärt att Socialstyrelsen dessförinnan gör en kartläggning av kunskapsbehovet.

10.1. Särskilt övervägande när barnet har varit placerat i två år.

Kommentar: Vi ställer oss bakom förslaget och är positiva till att övervägande om vårdnadsöverflyttning görs efter två år, istället för efter tre. Om både familjehemsföräldrar och placerade barn och unga är positiva till att en vårdnadsöverflyttning görs, är två år en tillräcklig tid för att kunna göra en sådan bedömning.

I en studie från 2017 (Wissö, Höjer & Johansson) framgick att syftet med vårdnadsöverflyttningen och dess praktiska konsekvenser varit otydliga, både för före detta familjehemsföräldrar och barn, trots att de fått information från socialtjänsten. Därför vill vi påpeka att en vårdnadsöverflyttning ställer stora krav på socialtjänsten när det gäller den information som ges – både innehållsmässigt och formmässigt. Den

information som ges behöver vara korrekt och återspegla vad en vårdnadsöverflyttning innebär juridiskt, men det behöver också finnas möjlighet för samtal och frågor.

11.1 En skyldighet för socialnämnden att följa upp den unges situation efter avslutad LVU-vård bör införas.

Kommentar: Vi ställer oss bakom förslaget. För att kunna tillse att ett beslut om upphörande av vård är i enlighet med barnets bästa menar vi att det är bra att uppföljningstiden förlängs och att det blir ett krav. Då två månader är kort tid så ökar chansen att göra en bedömning av hur upphörandet av vård blev för barnet om uppföljningstiden förlängs till 6 månader. Det är även viktigt att uppföljningen ska genomföras oavsett vad planeringen efter placeringen är (återförening eller inte). För att öka chansen att barnets åsikter uppmärksammas menar vi att det är positivt att det ska finnas möjlighet till samtal med barn utan föräldrars samtycke. Det är också positivt att det noteras att uppföljningstiden räknas från dag för återförening så att det är tiden utanför vård situationen som uppmärksammas. Det som skulle kunna behöva preciseras ytterligare är vad en uppföljning mer konkret bör innebära.

Att uppföljningskravet inte gäller de som vårdats enligt SoL går att förstå men vi menar att det kan ses som problematiskt. De omständigheter som föranleder en placering enligt SoL kan vara minst lika problematiska som vid placering som enligt LVU. Med anledning av detta borde även uppföljning efter en placering enligt SoL vara i enlighet med behovs- och proportionalitetsprincipen. Det saknas tillräckligt tydliga och konkreta argument som visar att krav på uppföljning skulle vara ett enskilt skäl till att föräldrar inte samtycker till vård.

Därmed menar vi att det bör övervägas om samma krav på uppföljning av placeringar enligt SoL som på placeringar enligt LVU kan införas.

12.5.1 och 12.5.2 Drogtest inför umgänge och inför upphörande av LVU

Kommentar: Vi ställer oss bakom utredarens bedömning om att det finns behov av att kunna ge socialnämnden befogenhet att besluta att vårdnadshavare eller förälder till barn som vårdas enligt LVU ska lämna drogtest inför umgänge samt inför upphörande

av LVU. Vi är eniga med utredaren att dessa förslag står i rimlig proportion till vad man kan vinna med åtgärden och den nytta som tvångsåtgärden kan ha för den enskilde. Mer precist menar vi att det är rimligt att föräldrarnas integritet, i detta hänseende får stå tillbaka till förmån för barnets bästa.

12.5.3 Drogtest efter upphörande av LVU

Kommentar: Vi ställer oss bakom bedömningen. Vi bedömer, i likhet med utredaren, det rimligt att socialnämnden inte bör ges befogenhet att besluta att vårdnadshavare ska lämna drogtest efter tvångsvårdens upphörande. Om oro för att det finns ett missbruk hos vårdnadshavare aktualiseras på nytt bör istället ny utredning inledas.

12.6 Socialnämnden bör ges befogenhet att besluta att vårdnadshavare och föräldrar ska lämna prov för kontroll av drogpåverkan

Kommentar: Vi ställer oss bakom förslaget. Vi anser, i enlighet med förslaget, att det är viktigt att beslut om att lämna prov ska motiveras. Vi vill dock poängtera att socialnämnderna inte bör förlita sig på att ett drogtest i sig kan lösa problemet.

Kunskapen om hur missbruk och beroende påverkar familjer och barn, om föräldraskapets betydelse och om barns grundläggande rättigheter behöver hela tiden bibehållas och spridas.

12.7 Överklagande av beslut att lämna prov

Kommentar: Vi ställer oss bakom förslaget att beslutet om provtagning för kontroll av påverkan av alkoholhaltiga drycker, narkotika m.m., ska kunna överklagas.

Referenser

Wissö, T., Höjer, I. & Johansson, H (2017) Slutrapportering för projektet Vårdnadsöverflyttning för barn och unga i familjehem. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Ärendets beredning

Remissvaret har författats av Professor Ingrid Höjer, Fil. Dr. Elin Hultman, Fil. Dr. Anneli Larsson vid Institutionen för socialt arbete.

Malin Broberg,

Dekan

Samhällsvetenskapliga fakulteten